

กรมชลประทาน

๑๑๕ ปี
ชลประทาน งานเพื่อแผ่นดินไทย

จุลสาร

สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

<http://water.rid.go.th/hydhome/>

ในฉบับ:

- สารจากผู้บริหารสูงสุดด้านการจัดการความรู้
- งานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หน้า 2

หน้า 3-12

ปีที่ 5 ฉบับที่ 60 ประจำเดือน เมษายน 2561
สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน

สารจากผู้บริหารสูงสุดด้านการจัดการความรู้ สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

ช่วงนี้กำลังอยู่ในช่วงของฤดูแล้ง ซึ่งทางรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการรับมือปัญหาภัยแล้ง เพื่อให้เกษตรกรประสบกับภาวะภัยแล้งให้น้อยที่สุด เป็นภารกิจหลักและหน้าที่ของกรมชลประทานที่จะแก้ไขและบรรเทาปัญหาภัยแล้งให้กับเกษตรกร ซึ่ง สบอ. เป็นหน่วยงานหลักของกรมชลประทานที่จะบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด จึงเป็นภารกิจของชาว สบอ. ที่จะปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรเหล่านั้น ซึ่งในการปฏิบัติงานจริงอาจไม่มีใครสามารถแก้ปัญหาได้โดยสมบูรณ์แบบ แต่เราก็ต้องแก้ปัญหาให้ได้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ อย่างไรก็ตามคงต้องฝากไว้เป็นภารกิจของชาว สบอ. ทุกท่านครับ

ขอฝากไว้อีกเรื่องก็คือข่าวการทุจริตในองค์กรรัฐบาลกำลังเป็นกระแสในสังคมเป็นอย่างมาก ผมจึงฝากเตือนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกท่านปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นภายในองค์กรครับ และในช่วงเทศกาลสงกรานต์ขอให้ชาว สบอ. ทุกท่านมีความสุขกับเทศกาลปีใหม่ไทยและท่านที่เดินทางกลับภูมิลำเนาขอให้เดินทางด้วยความปลอดภัยทุกท่านครับ

นายสัญญา แสงพุ่มพงษ์
ผส.บอ.

ส่วนยุทธศาสตร์

งานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีแนวนโยบายให้ทุกหน่วยงานภายในกระทรวงฯ บูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานในระดับกระทรวงและระดับจังหวัด ใน 6 เรื่อง ดังนี้

- 1) การลดต้นทุนและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันสินค้าเกษตร
- 2) การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning)
- 3) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
- 4) เกษตรอินทรีย์
- 5) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
- 6) ธนาคารสินค้าเกษตร

(ภายหลังมีการเพิ่มแนวนโยบาย เรื่องการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเฉลิมพระเกียรติ การเตรียมความพร้อมบุคลากรสู่การเป็น Smart Office Smart Farmer และการตรวจราชการ)

เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนทิศทางการปฏิบัติงานของกรมชลประทาน มุ่งสู่ผลสำเร็จของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมชลประทาน ได้มีส่วนร่วมดำเนินการงานตามภารกิจ งานขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 3 โครงการ คือ การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร รายละเอียด 3 โครงการ ดังนี้

1. การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) โดย โครงการจัดทำแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agricultural Map for Adaptive Management : Agri-Map)

การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) เป็นนโยบายที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และเป็น 1 ใน 6 นโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรฯ โดย มีการนำโครงการจัดทำแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agricultural Map for Adaptive Management : Agri-Map) มาใช้เป็นเครื่องมือในการจัด Zoning ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มอบหมายให้กรมชลประทาน และกรมพัฒนาที่ดิน เป็นผู้ประสานงานและรวบรวมข้อมูลพื้นที่ความเหมาะสมของพืชเศรษฐกิจ ประมง ปศุสัตว์ และให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันบูรณาการจัดทำแผนปฏิบัติการ ในการขับเคลื่อน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมทั้ง เพื่อใช้เป็นแผนที่สำหรับบริหารจัดการการเกษตรรายจังหวัด ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต ในมิติของปัจจัยการผลิต อุปสงค์และอุปทาน จะแสดงให้เห็นถึงการในพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชของแต่ละจังหวัด ว่ามีความเหมาะสมกับชนิดของดิน ปริมาณน้ำ ชนิดพืชหรือไม่ หากไม่มีความเหมาะสมจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เกิดความสมดุล เพื่อบริหารจัดการสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และอนาคตได้ สามารถช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างตรงจุด

Agri-Map จึงเป็นแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก โดยบูรณาการข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการการเกษตรไทยอย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุม ทุกพื้นที่ มีการปรับข้อมูลให้ทันสมัย และพัฒนาเพิ่มความสะดวกการใช้งาน ให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลโดยง่าย พร้อมกับสามารถติดตามข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

ทั้งนี้การทำ Agri-Map จำเป็นต้องใช้ข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลด้านการเกษตรและด้านการพาณิชย์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (Adaptive Data) การวิเคราะห์จำเป็นต้องคำนึงถึงสมดุลของทรัพยากรการผลิต (ดิน น้ำ พืช) ผลผลิต อุปสงค์ และ อุปทาน รวมทั้งปัจจัยการผลิตจึงจะทำให้สามารถบริหารจัดการสินค้าเกษตรสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและสามารถคาดการณ์ ในอนาคตได้ โดยเฉพาะหากเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงการปลูกพืชที่เปลี่ยนแปลง ไปตามสถานการณ์นั้นๆ (Diversified Crop)

แผนที่ **Agri-Map** มีการบริหารจัดการ 2 ระดับคือ 1) ระดับจังหวัด เป็นการดำเนินงานในเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน 2) ระดับศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 882 ศูนย์ เป็นการดำเนินงานระดับปฏิบัติการ ข้อมูลในแผนที่จะประกอบไปด้วย ชนิดพืช แผนที่ความเหมาะสมของการปลูกพืช (ดิน น้ำ พืช) ปัจจัยการผลิต พื้นที่ใน/นอกเขตชลประทาน แหล่งน้ำผิวดิน/ใต้ดิน Cropping Pattern และ Cropping Requirement โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำเป็นแผนที่รายจังหวัด จากข้อมูลขอบเขตการปกครอง การใช้ที่ดินในปัจจุบัน พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ พื้นที่ที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจรายชนิดที่ปลูกในปัจจุบัน แหล่งน้ำผิวดิน/บ่อบาดาลในปัจจุบัน และแผนการพัฒนาแหล่งน้ำระหว่างปี 2560-2570

กรอบแนวคิดแผนที่การทำ Agri-Map

1. เป็นแผนที่สำหรับบริหารจัดการการเกษตรรายจังหวัด ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต ในมิติของปัจจัยการผลิต อุปสงค์และอุปทาน
2. มี 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด (นโยบายและการขับเคลื่อน) และระดับศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 882 ศูนย์ (ปฏิบัติการ)

หลักการและการทำงาน Agri-Map

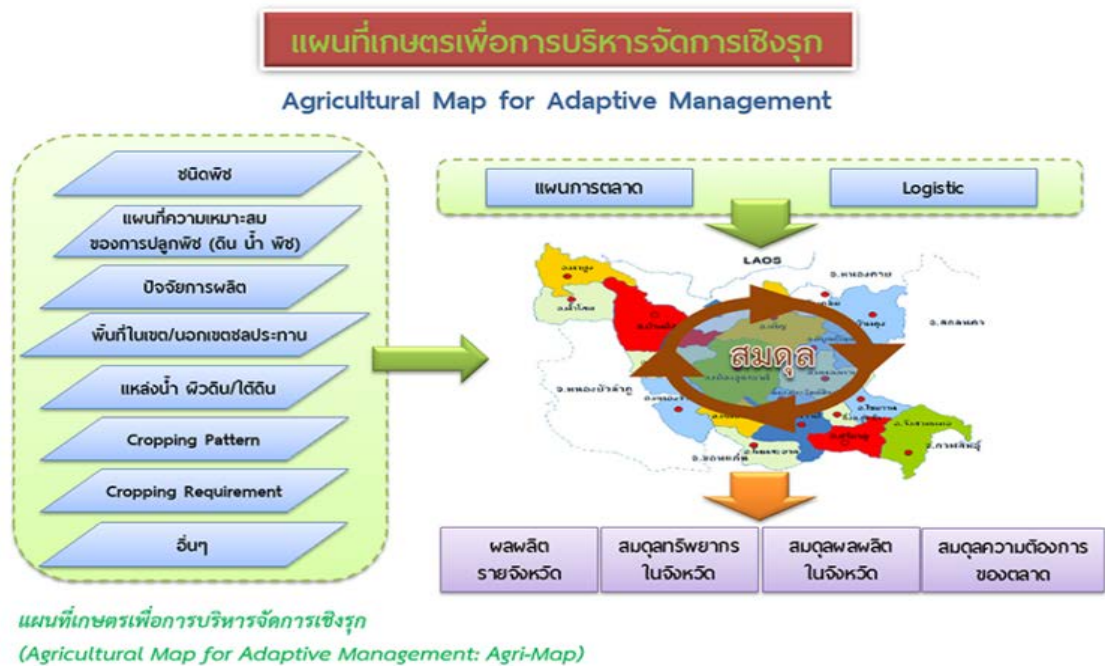
วิเคราะห์ข้อมูลนำเข้า โดยจัดทำเป็นแผนที่รายจังหวัด ประกอบด้วย

1. ขอบเขตการปกครอง
2. แผนที่แสดงพื้นที่สามมิติ
3. การใช้ที่ดินในปัจจุบัน
4. พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจสำคัญในจังหวัด 4 ชนิดพืช
5. พื้นที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจสำคัญ ที่ปลูกในปัจจุบัน
6. พื้นที่ดินปัญหา
7. พืชทดแทนในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจรายชนิดที่ปลูกในปัจจุบัน
8. แหล่งน้ำผิวดิน
9. แหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อบาดาล
10. แผนการพัฒนาแหล่งน้ำระหว่างปี พ.ศ. 2560-2569
11. เขตความเหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด
12. เขตความเหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล
13. โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อและสหกรณ์การเกษตร
14. ลักษณะการถือครองที่ดินการเกษตรของเกษตรกร

จุดสารสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

ทั้งนี้ ผู้ใช้งานสามารถเพิ่มข้อมูลที่เป็นประโยชน์ได้ตลอดเวลา เนื่องจากในธรรมชาติจะเกิดการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา โดยในเบื้องต้นตั้งเป้าให้มีการปรับข้อมูลให้ทันสมัย ที่เกิดขึ้นในทุกๆ ปี เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการบริหารจัดการด้านการเกษตรไทยได้อย่างต่อเนื่องในอนาคตได้

ทั้งนี้ Agri-Map ได้นำร่องในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ชัยภูมิ บุรีรัมย์ อุทัยธานี จากนั้นกระทรวงเกษตรฯ และกรมชลประทานจะมีการหารือในการบูรณาการด้านข้อมูลจากหน่วยงานในสังกัดเพิ่มเติม เพื่อให้ Agri-Map มีความสมบูรณ์ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

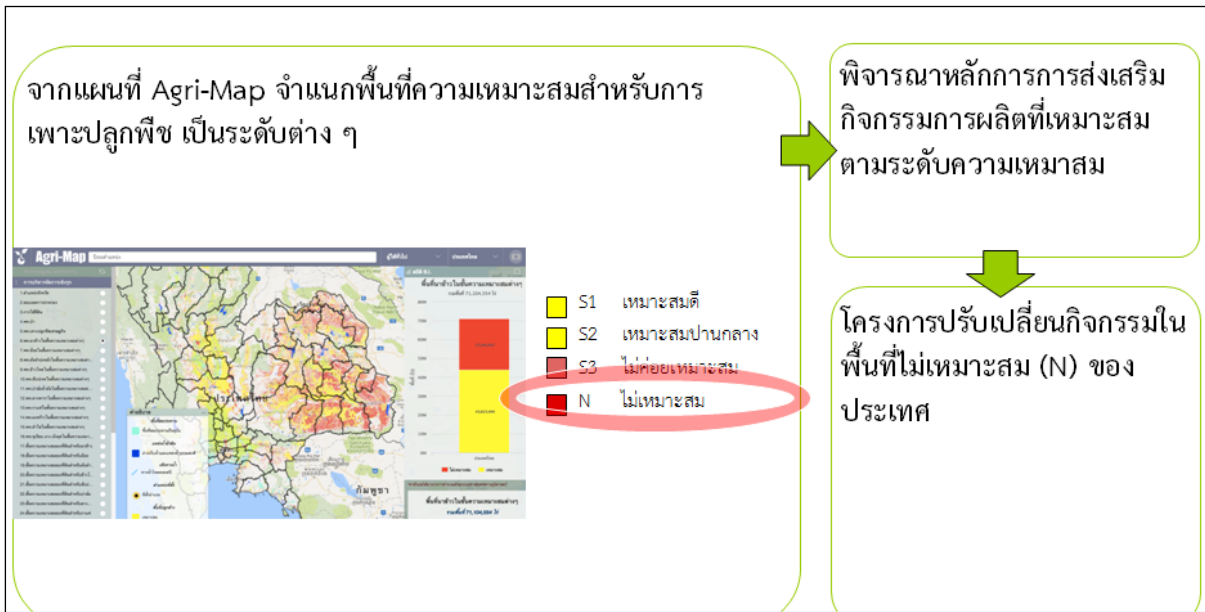
ที่มา: <https://www.moac.go.th/agri-map/>

รูปที่ 1 แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน, 2599

รูปที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการตามมาตรการ Agri-Map

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน, 2599

รูปที่ 3 การขับเคลื่อนกิจกรรมการปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่ Agri-Map

กิจกรรมปัจจุบัน (ไร่ และร้อยละของพื้นที่ปลูกทั้งหมด)	กิจกรรมทางเลือกปรับเปลี่ยนในพื้นที่ N ของประเทศ			รวม	
ข้าว (N)	11,222,560 ไร่ (15.73%)	อ้อยโรงงาน 6 ล้านไร่ (54% ของพื้นที่ N) รวม 12 ปี (ปี 2558 – 2569)	เกษตรกรรมทางเลือก/ผสมผสาน 0.42 ล้านไร่ (3.74% ของพื้นที่ N)	โคเนื้อ 120,000 ตัว พื้นที่ 0.12 ล้านไร่ ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ - กระบือ 25,000 ตัว พื้นที่ 0.025 ล้านไร่ ปลูกหญ้าเนเปียร์ - แพะ 30,000 ตัว พื้นที่ 0.005 ล้านไร่ รวม 0.15 ล้านไร่ (1.34% ของพื้นที่ N)	พื้นที่ปรับเปลี่ยน 6.57 ล้านไร่ ปี 2558 – 2569 รวม 12 ปีเฉลี่ยปีละ 547,500 ไร่ (58.54% ของพื้นที่ N)
ยางพารา (N)	3,845,374 ไร่ (16.90%)	กยท. มีแผนสงเคราะห์ปลูกแทนปีละ 300,000 ไร่ โดยให้อยู่ในพื้นที่ S1, S2 ยางพาราเท่านั้น ไม่ควรให้การสงเคราะห์ปลูกแทนในพื้นที่ปลูกเดิมที่เป็น N กยท. ควรศึกษา แนะนำ ให้ความรู้ ในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมทดแทนพื้นที่ยางพาราที่ไม่เหมาะสม (N) หรือส่งเสริมการทำอาชีพเสริม			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (N)	517,324 ไร่ (12.23%)	ให้ความรู้แก่เกษตรกรผ่าน สพก. ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือปรับเปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมอื่น เช่น การเลี้ยงปศุสัตว์ สัตว์น้ำ เกษตรผสมผสาน			
มันสำปะหลัง (N)	409,161 ไร่ (3.57%)	พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีจำนวนเล็กน้อย ซึ่งควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรผ่าน สพก. ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือปรับเปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมอื่น เช่น การเลี้ยงปศุสัตว์ สัตว์น้ำ เกษตรผสมผสาน			
ปาล์มน้ำมัน (N)	387,375 ไร่ (8.52%)	ให้ความรู้กับเกษตรกรผ่าน สพก. ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้ได้ผลผลิตใกล้เคียงกับพื้นที่ S2 และ S1			
อ้อยโรงงาน (N)	144,089 ไร่ (1.00%)	พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีจำนวนเล็กน้อย ซึ่งควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรผ่าน สพก. ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือปรับเปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมอื่น			

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน, 2599

รูปที่ 4 ภาพรวมการปรับเปลี่ยนกิจกรรมในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ของประเทศ

จุดสารสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

ชัยภูมิ (430 ราย/1,347.5 ไร่)	บุรีรัมย์ (595 ราย/1,762.50 ไร่)	อุทัยธานี (146 ราย/900 ไร่)
โครงการปรับโครงสร้างการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (5 ราย/ 5 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น อ้อย ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็น อ้อย	โครงการปรับโครงสร้างการผลิตพืชในพื้นที่ไม่เหมาะสม (460 ราย/ 1,380 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น อ้อย ☐ ปรับเปลี่ยน N อ้อย เป็น มันสำปะหลัง	โครงการปรับโครงสร้างการผลิตพืชในพื้นที่ไม่เหมาะสม (15 ราย/ 30 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ (90 ราย/ 450 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน S3 ข้าว เป็น กระบือ	โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ (60 ราย/ 300 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน S3 ข้าว เป็น กระบือ	โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ (10 ราย/ 50 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน S3 ข้าว เป็น กระบือ
โครงการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนอาชีพสู่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (50 ราย/ 50 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น หม่อน	โครงการปรับเปลี่ยนการเกษตรในนิคมสหกรณ์ (20 ราย/ 20 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น โกโก้บ้าน	โครงการปรับเปลี่ยนการเกษตรในนิคมสหกรณ์ (70 ราย/ 520 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน S3 ข้าว เป็น โคขุน ☐ ปรับเปลี่ยน S3 มันสำปะหลัง เป็น โกโก้บ้าน
โครงการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนอาชีพสู่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (5 ราย/ 2.5 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น เลี้ยงปลาในบ่อ	โครงการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนอาชีพสู่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (48 ราย/ 50 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N มันสำปะหลัง เป็น หม่อน	โครงการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนอาชีพสู่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (51 ราย/ 300 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน S3 อ้อย เป็น หม่อน ☐ ปรับเปลี่ยน N มันสำปะหลัง เป็น หม่อน
โครงการเกษตรกรรมทางเลือก (280 ราย/ 840 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น เกษตรกรรมทางเลือก	โครงการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนอาชีพสู่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (5 ราย/ 2.5 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น เลี้ยงปลาในบ่อ	
	โครงการปรับเป็นเกษตรกรรมทางเลือก (2 ราย/ 10 ไร่) ☐ ปรับเปลี่ยน N ข้าว เป็น เกษตรกรรมทางเลือก	

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน, 2599

รูปที่ 5 โครงการปรับเปลี่ยนปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่ Agri-Map กรณี 3 จังหวัดน่าน

ในการนี้ กรมชลประทานได้ดำเนินการตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังต่อไปนี้ มีการใช้ Agri-Map เพื่อวางโครงการ/ออกแบบระบบชลประทาน จัดประเภทพื้นที่ที่เพาะปลูกข้าวที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนเป้าหมายตามยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำบรรลุให้ได้เร็วขึ้น และจะส่งผลให้เกษตรกรแปลงใหญ่ และ Zoning ประสบผลสำเร็จแบบยั่งยืนอีกด้วย ทั้งนี้ในปี 2560 จะใช้ Agri-Map ในการออกแบบโครงการ ชลประทานขนาดเล็ก ต่อไป

2. ระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่

โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ คือ โครงการที่ให้เกษตรกรรายย่อยรวมกลุ่มบริหารจัดการร่วมกันทั้งด้านการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการตลาด ลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรด้วยการประหยัดจากการขยายขนาดการผลิต (Economy of Scale) ทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยลดลง สามารถนำเทคโนโลยีด้านจักรกลการเกษตรมาใช้อย่างคุ้มค่า สร้างอำนาจการต่อรองของเกษตรกร

อีกทั้งระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่เป็นนโยบายที่ส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดความเข้มแข็ง และสร้างอำนาจต่อรอง ด้วยการรวมกลุ่มดำเนินการ และบริหารจัดการฟาร์มตามแผนการผลิต ตลอดจนการตลาด โดยมีผู้จัดการแปลงแนะนำ ให้ความรู้ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการผลิต เพื่อให้ผลการปฏิบัติที่เป็นจริง และเกิดการพัฒนาดังต่อไปนี้

หลักการและการดำเนินการ

1. เลือกพื้นที่ที่เหมาะสม รวมแปลงเล็กให้เป็นแปลงใหญ่ มีการรวมกลุ่มของเกษตรกร
2. มีผู้จัดการแปลง (Field Manager) ที่มีความสามารถ

3. มีการกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ (Action Plan)
4. มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ (Site Specific Technology) –ลดต้นทุน/เพิ่มคุณภาพ
5. มีการกำหนดมาตรฐานการผลิต (GAP/GI/Organic)
6. มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสม
7. มีกิจกรรมเสริมเพิ่มรายได้และเชื่อมโยงตลาด
8. ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงาน

ที่ผ่านมามีการดำเนินการรวม 503 แปลง สามารถแบ่งได้เป็น

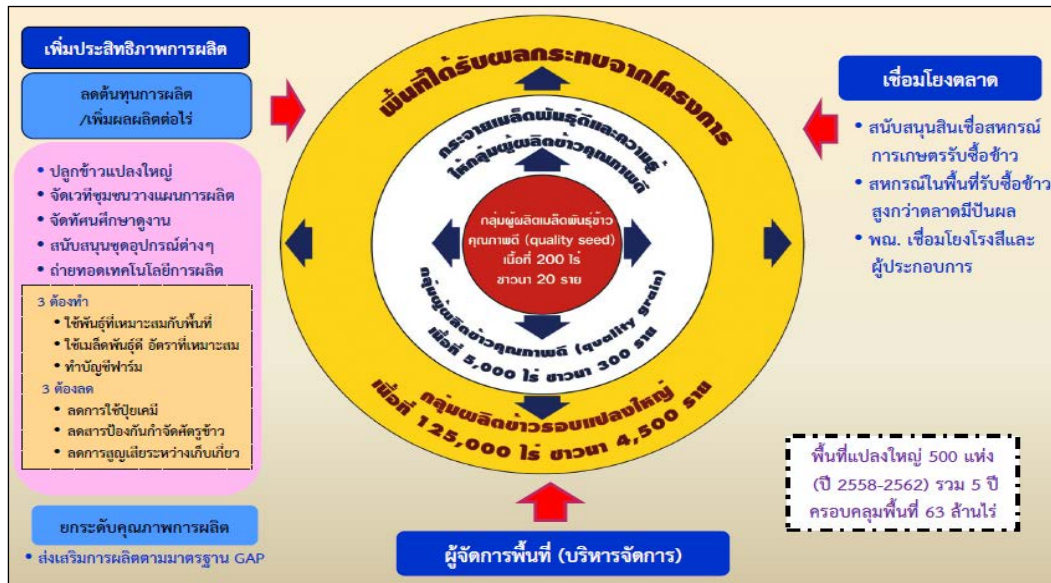
-แปลงต้นแบบ 76 แปลง พื้นที่ 169,628.29 ไร่ เกษตรกร 12,025 ราย

-แปลงทั่วไป 192 แปลง พื้นที่ 495,665.90 ไร่ เกษตรกร 17,640 ราย ประกอบด้วย 31 ชนิดสินค้า ได้แก่ ข้าว 142 แปลง พืชไร่ 42 แปลง ปาล์มน้ำมัน/ยางพารา 15 แปลง ไม้ผล 37 แปลง ปศุสัตว์ 12 แปลง ประมง 9 แปลง ที่เหลือเป็นพืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ หม่อนไหม และกาแฟ

-แปลงใหม่ 235 แปลง ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการรับรองแปลง ประกอบด้วย แปลงทั่วไปกรมการข้าว 101 แปลง กรมส่งเสริมการเกษตร 13 แปลง กรมอื่น ๆ 38 แปลง และเกษตรสมัยใหม่ (ประชารัฐ) 4 แปลง ทั้งนี้ได้จัดอบรมผู้จัดการแปลงของ 268 แปลง และทีมขับเคลื่อนงานของจังหวัด โดยร่วมกับสถาบันปัญญาภิวัฒน์เพื่อสร้างแนวคิดและความรู้กับ ผู้จัดการแปลงในประเด็นการวางแผนในการผลิต การบริหารจัดการแปลงใหญ่ และการตลาด ดำเนินการครบแล้วทั้ง 4 รุ่น รวม 520 คน รวมถึงการปรับ โครงสร้างการผลิต ปาล์มน้ำมันและปรับระบบส่งเสริมการผลิตให้เกิดการพัฒนา ในเชิงพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถสร้างกลุ่มผู้ผลิตปาล์ม 54 กลุ่ม อบรมมาตรฐาน การปลูกปาล์ม น้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO) 3,500 คน

รูปที่ 6 การดำเนินการโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมส่งเสริมการเกษตร, 2599

รูปที่ 7 การส่งเสริมการผลิตข้าวแปลงใหญ่

ในการนี้ กรมชลประทานได้ดำเนินการตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังต่อไปนี้

1.1) การจัดหาแหล่งน้ำและจัดทำระบบส่งน้ำแปลงใหญ่ประชารัฐต้นแบบให้ครบทั้ง 56 แปลง โดยในปี 2559 ดำเนินการไปแล้วจำนวน 36 แปลง อีก 20 แปลงไม่ต้องดำเนินการเนื่องจากมีแหล่งน้ำ สนับสนุนอยู่แล้ว

1.2) การจัดหาแหล่งน้ำและจัดทำระบบส่งน้ำแปลงใหญ่ประชารัฐทั่วไป จำนวน 91 แปลง ดำเนินการแล้วในปี 2559 จำนวน 54 แปลง ที่ต้องดำเนินการในปี 60 จำนวน 5 แปลง ดำเนินการในปี 61 จำนวน 32 แปลง

1.3) การจัดหาแหล่งน้ำและจัดทำระบบส่งน้ำแปลงใหญ่ประชารัฐส่วนที่เพิ่มเติมแปลงใหม่ ในปี 2560 นี้กรมชลประทานเตรียมความพร้อมสำหรับการตั้งบสนับสนุนเพื่อรองรับในปี 2561 - 2562 ต่อไป

3. โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) 882 ศูนย์

โครงการศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า เกษตร (ศพก.) 882 ศูนย์ คือ โครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน โดยมีเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และสร้างเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของชุมชนให้มีการเชื่อมโยงการผลิตสินค้าเกษตร ปัจจัยการผลิตและการตลาด เป้าหมาย อำเภอละ 1 ศูนย์ ทั่วประเทศ รวม 882 ศูนย์

หลักการสำคัญ ของโครงการศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) 882 ศูนย์ คือ การหาตัวอย่างให้เกษตรกรปฏิบัติตาม โดยตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการจัดการตนเอง อาทิ ใช้พื้นที่การเกษตรได้อย่างเหมาะสม เลือกผลิตสินค้า เกษตรได้เหมาะสมกับพื้นที่ และมีความสามารถในการเชื่อมโยงกับตลาด รวมถึงเป็นศูนย์ตัวอย่างประจำพื้นที่ เป็นศูนย์เรียนรู้การเกษตรประจำ

จุลสารสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

อำเภอ เพื่อให้เกษตรกรในอำเภอเลียนแบบ ไม่ใช่ศูนย์เรียนรู้ด้านสินค้า แต่ ศพก. อาจเลือกสินค้าใดสินค้าหนึ่งมาให้ การเรียนรู้แก่เกษตรกร หากสินค้านั้นเป็นสินค้าหลักในพื้นที่ และ ศพก. อาจมีการปรับเปลี่ยนสินค้า ที่ให้ การเรียนรู้ หากพบว่าสินค้าใหม่ที่เหมาะสมกับพื้นที่มากกว่า

องค์ประกอบ ของโครงการศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ต้องประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ ประเด็นการเรียนรู้ แปลงเรียนรู้ และหลักสูตรการเรียนรู้ และต้องมีการพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุน และต้องดำเนินงานครอบคลุมทั้งอำเภอ โดยอาศัยศูนย์เครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ช่วยในการถ่ายทอดความรู้ อาทิ ศูนย์เกษตรผสมผสาน ศูนย์จัดการดินปุ๋ย ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง และศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

อีกทั้ง โครงการศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ควรมีการน้อมนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” มาประยุกต์ใช้ โดยที่ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการ และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ หรือ **เกษตรทฤษฎีใหม่** ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นขั้นต่อนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรม เฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐาน กับ แบบก้าวหน้า ได้ดังนี้ ความพอเพียงในระดับบุคคล และครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่

- **ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น** ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง

พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่างๆ

พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัว ให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคนำไปจำหน่าย

พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียนอื่นๆ

รูปที่ 8 ทฤษฎีใหม่ขององค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

- **ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง** เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ)
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่าย)
3. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)
4. สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)
5. การศึกษา (โรงเรียนทุนการศึกษา)
6. สังคมและศาสนา

- **ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม** เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคาร หรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

- เกษตรกรขายข้าวได้ราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้การขับเคลื่อน ศพก. ในระยะต่อไป กลไกการทำงานของ ศพก. ที่ Single Command ต้องพัฒนา คือ กลไกการทำงานในรูปแบบของ คณะกรรมการ โดยมีเกษตรกรต้นแบบจาก ศพก. เป็นประธาน และเกษตรกรเครือข่ายจากศูนย์เครือข่ายร่วม เป็นกรรมการ

ขณะนี้มีการวิเคราะห์ศักยภาพ ศพก. ๖๓๗ ศูนย์ จัดทำแผนพัฒนา ศพก. 739 ศูนย์ พัฒนารฐานเรียนรู้ด้านบัญชี 748 ฐาน ครัวบัญชี 859 ราย ให้บริการข้อมูลข่าวสาร 22,437 ครั้ง ให้บริการด้านการเกษตร 21,574 ครั้ง รับเรื่องร้องเรียน 1,517 เรื่อง ขยายองค์ความรู้แก่เกษตรกร 18,602 ราย จัดอบรมเกษตรกร ประสบภัยแล้งฯ 220,500 ราย รวมทั้งประสานความร่วมมือ กับหน่วยงานวิชาการและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 396 ศูนย์ จากผลการประเมินโครงการ พบว่า เกษตรกรที่เข้าใช้บริการของ ศพก. ร้อยละ 89 มีความพึงพอใจมาก และร้อยละ 93 เห็นว่า ศพก. มีความพร้อมทั้งตัวเกษตรกรต้นแบบและฐานการเรียนรู้

รูปที่ ๙ การดำเนินการโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ๘๘๒ ศูนย์

ในการนี้ กรมชลประทานได้ดำเนินการตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังนี้

1. มอบหมาย เจ้าหน้าที่ชลประทานในสำนักงานชลประทาน โครงการส่งน้ำฯ โครงการชลประทาน จังหวัด ศูนย์อุทกวิทยา สถานีทดลองการใช้น้ำ ให้ความรู้การใช้น้ำและจัดทำข้อมูลด้านการชลประทานประจำศูนย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2561 กรมชลประทานได้ตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการไว้แล้ว
2. ศูนย์พันธมิตร โดยใช้สถานีทดลองการใช้น้ำชลประทาน 9 แห่ง เป็น “ศูนย์พันธมิตร” เพื่อให้ความรู้ในการใช้น้ำชลประทาน เพื่อถ่ายทอดความรู้ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ (เขื่อนลำนาน้อย ห้วยทราย อ่าวคุ้งกระเบน ภูพาน ห้วยฮ่องไคร้ ฤๅษทอง) ให้แก่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ผลผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 882 ศูนย์ 5

จุลสารสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

จุลสารสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา

วัตถุประสงค์	<ul style="list-style-type: none">- รวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในแต่ละส่วนให้อยู่ในที่เดียวกัน ง่ายต่อการค้นคว้า และนำไปใช้ประโยชน์- เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และองค์ความรู้ของหน่วยงานภายในสำนักให้กับผู้อ่านทั้งภายใน และ ภายนอกองค์กรเสริมประสิทธิภาพการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคลากร ของหน่วยงานในองค์กร- เป็นช่องทางในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ และ สร้างสรรค์
ที่ปรึกษา	ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำ ผู้อำนวยการส่วนอุทกวิทยา ผู้อำนวยการส่วนการใช้น้ำชลประทาน ผู้อำนวยการส่วนปรับปรุงบำรุงรักษา ผู้อำนวยการส่วนความปลอดภัยเขื่อน ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ ผู้อำนวยการส่วนประมวลวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ ผู้อำนวยการศูนย์อุทกวิทยาและบริหารน้ำฯ
บรรณาธิการ	นายคณิต โชติกะ
กองบรรณาธิการ	นายสถาพร นาคคณีง นางสาวพรทิพย์ กาญจนพรหม
สถานที่ติดต่อ	:สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน โทร 0-2241-2360 :Fax. 0-2241-2360 http://water.rid.go.th/hydhome/ :ฝ่ายเผยแพร่การใช้น้ำชลประทาน โทร 0-2241-4794 Fax. 0-4446-5454-5 :ส่วนยุทธศาสตร์ โทร.0-2669-5055 :E-mail: sataporn7312@gmail.com

